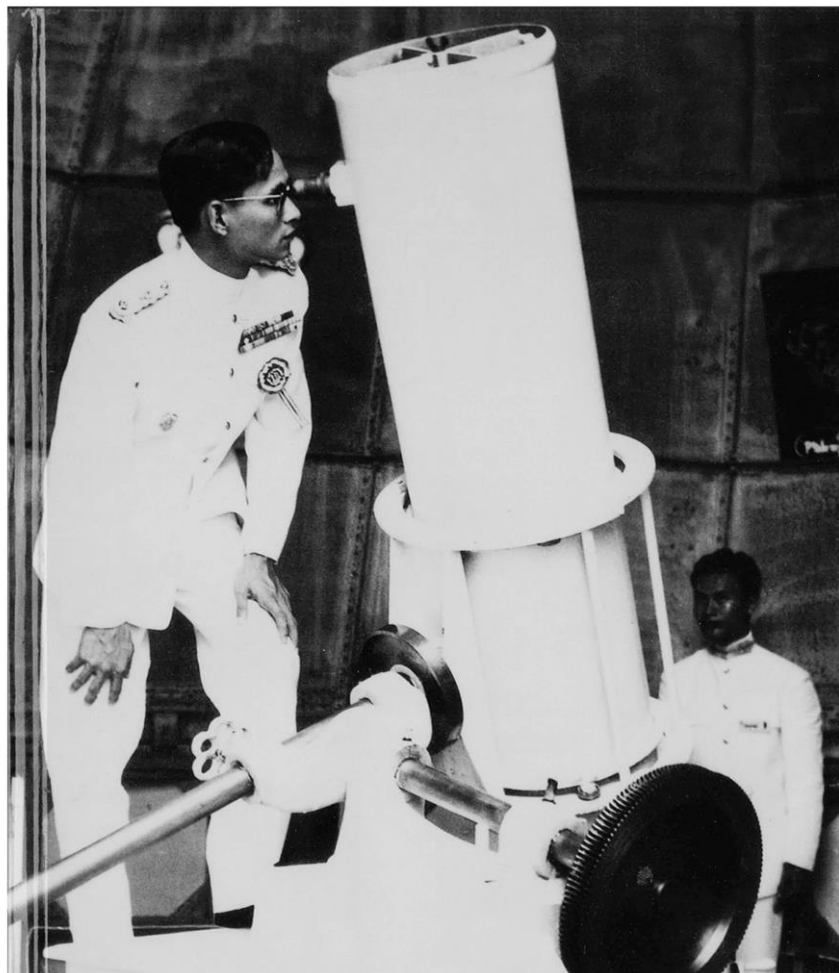

ดาราศาสตร์ไทยได้ร่มพระบารมี

หมายเหตุ: รศ.บุญรักษา สุนทรธรรม ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ เขียนบทความถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงมีต่อวงการดาราศาสตร์ไทย

“ถ้าไม่ได้เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปรารถนาที่จะเป็นนักดาราศาสตร์ และอยากมีหอดูดาวที่จังหวัดเชียงใหม่”

พระราชปรารภในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าพระราชทานให้ฟังเมื่อคราวที่ผมถวายงานตั้งกล้องโทรทรรศน์ทอดพระเนตรดาว ขณะนั้นผมรับราชการเป็นอาจารย์สอนดาราศาสตร์ที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผมรับฟังอย่างปลาบปลื้มใจที่พระองค์สนพระราชหฤทัยในดาราศาสตร์ และมีพระราชปรารภอยากให้ประเทศของเรามี “หอดูดาว” นับเป็นแรงบันดาลใจสำคัญอย่างยิ่ง ผลักดันให้เกิดการจัดตั้งหน่วยงานดาราศาสตร์ของชาติ ในนาม “สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ” ในวันนี้

■ ความสนพระราชหฤทัยในดาราศาสตร์

ผมมีโอกาสถวายงานด้านดาราศาสตร์แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี 2531 ระหว่างทำงานก็จะมีโอกาสฟังเรื่องความสนพระราชหฤทัยด้านดาราศาสตร์

ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช อยู่บ่อยครั้ง นอกจากพระราชปรารภ เรื่องโปรดจะเป็นนักดาราศาสตร์ และพระราชดำริอยากให้เมืองไทยมีหอดูดาวที่จังหวัด เชียงใหม่แล้ว ยังมีเรื่องเล่า อีกหลายเรื่องที่น่าสนใจ อาทิ

ครั้งหนึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงบังคมทูลว่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำวิจัย เรื่อง “ดาวคู่” รับสั่งตอบว่าดาวคู่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ต้องมีการค้นคว้าวิจัยต่อไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ รับสั่งเช่นนี้ให้ผมฟังหลายครั้ง แสดงถึงความสนพระราชหฤทัย ในวิชาความรู้เกี่ยวกับเอกภพอย่างลึกซึ้ง เพราะความรู้เกี่ยวกับดาวคู่ก็นับว่าเป็นเรื่องใหญ่ ในเอกภพนี้ดาวเกือบทุกดวงเป็นระบบดาวคู่ สิ่งที่เราพบในเอกภพส่วนใหญ่จะมีลักษณะ เป็นคู่ แม้แต่ดวงอาทิตย์ ก็เชื่อว่ามีดาวคู่ชื่อว่า “เนเมซิส”

ขณะนั้นในฐานะอาจารย์มหา วิทยาลัยเชียงใหม่และกำลังทำวิจัย ร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เกี่ยวกับระบบดาวคู่ ผมจึงจัดทำ หนังสือความรู้และรวบรวมผลงาน วิจัยเกี่ยวกับดาวคู่ ทูลเกล้าฯ ถวายใน เวลาต่อมา งานวิจัยเรื่องดาวคู่ ยังคง ศึกษาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาภูมิพลอดุลยเดช โปรดวิชา ดาราศาสตร์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์

ทรงเรียนดาราศาสตร์ครั้งแรกในโรงเรียน ขณะประทับอยู่กับ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาอานันทมหิดล และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยา ณีวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ณ เมืองโลซาน ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์

สมเด็จพระนางฯ พระราชทานหนังสือ “เวลาเป็นของมีค่า” ว่า “แม่สนใจดาราศาสตร์มานานแล้ว เมื่ออยู่สหรัฐอเมริกาเคยมี หนังสือดาราศาสตร์เบื้องต้น ต่อมาเมื่อลูกชายคนเล็กเรียนดาราศาสตร์ ที่โรงเรียนในเมืองโลซาน แม่ซื้อหนังสือเรื่อง เลอซีล (Le Ciel

แปลว่า ท้องฟ้า) ของสำนักพิมพ์ Larousse ให้ ในหนังสือเล่มนี้มีแผนที่ ดาวและพระจันทร์อยู่ด้วย แม่เปิดหนังสือดูบ่อยจนแผนที่หลุดออกมา 3 แผ่น แม่เลยเอาออกมาใช้ต่างหาก

ในการเรียนดาราศาสตร์ ลูกชายคนเล็กของแม่ยังมีแผนที่ท้องฟ้าชนิดหมุนได้ไว้ตั้งตามวันที่และเดือนเพื่อจะได้ทราบว่า จะได้เห็นอะไรในวันนั้น แม่เห็นดีจึงซื้อมาใช้ด้วย ด้วยแผนที่นี้แม่จึงเริ่มศึกษาดาวจริงๆ ในท้องฟ้า”

ความสนพระราชหฤทัยในดาราศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์ ทำให้สมเด็จพระยาสมพระราชหฤทัยในดาราศาสตร์เช่นกัน เห็นได้จากงานศิลปะ หรือสถาปัตยกรรมต่างๆ มักมีเรื่องราวดาราศาสตร์ และกลุ่มดาวปรากฏอยู่มากมาย เช่น ลวดลายบนจาน ชามกระเบื้อง ที่ทรงวาดโคมไฟ ภาพวาดกลุ่มดาวบนเพดาน และระเบียบที่พระตำหนักดอยตุง ฯลฯ

■ รัชกาลที่ 9 ยุคทองของดาราศาสตร์ไทย

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นับเป็นยุคทองของดาราศาสตร์ไทย พระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินร่วมทอดพระเนตรเหตุการณ์สำคัญทางดาราศาสตร์หลายครั้ง ทำให้ประชาชนตื่นตัวกับดาราศาสตร์ วงการดาราศาสตร์ไทยจึงเติบโตอย่างก้าวกระโดด เกิดการวิจัย การศึกษาดาราศาสตร์อย่างเป็นระบบ ดาราศาสตร์ไทยจึงก้าวหน้าอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

■ ดาราศาสตร์ในมหาวิทยาลัย

ประเทศไทยเริ่มจัดการเรียนการสอนดาราศาสตร์ระดับอุดมศึกษาเป็นแห่งแรก ที่แผนกฟิสิกส์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทั้งการเรียนการสอนและการวิจัย ในปี พ.ศ.2500 อาจารย์ระวี ภาวิไล นักวิจัยดาราศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย สร้างหอสังเกตการณ์ดาราศาสตร์พร้อมติดตั้งกล้องโทรทรรศน์เส้น

ผ่านศูนย์กลาง 12 นิ้ว ขึ้นที่บริเวณศาลาฟิสิกส์ 1

ในปีถัดมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จ

พระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิราลงกรณฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ฯ เสด็จมาทอดพระเนตรดาวศุกร์ ตอนกลางวัน ที่หอสังเกตการณ์ดาราศาสตร์ดังกล่าว

หลังจากนั้น ในปี 2535 เริ่มเปิดใช้งานกล้องโทรทรรศน์ เส้นผ่านศูนย์กลาง 45 เซนติเมตร ได้รับอนุเคราะห์จากรัฐบาลญี่ปุ่น และหอสังเกตการณ์ดาราศาสตร์ ซึ่งสร้างขึ้นจากเงินงบประมาณของจุฬาฯ เพื่อทดแทนของเดิม

■ การเปิดท้องฟ้าจำลองกรุงเทพ

เมื่อวันที่ 18 ต.ค. 2507 ตรงกับวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราช ดำเนินทรงเป็นประธานพิธีเปิดท้องฟ้าจำลองกรุงเทพ นับเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ สำหรับแหล่งเรียนรู้ดาราศาสตร์ของคนไทย

ในวันนั้น เสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการดาราศาสตร์ ที่ท้องฟ้าจำลองกรุงเทพจัดถวาย เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตร

สุริยุปราคาที่บ้านห้วยกอ จ.ประจวบคีรีขันธ์

ปัจจุบันท้องฟ้าจำลองกรุงเทพ ยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางดาราศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ที่สำคัญสำหรับประชาชนจนถึงทุกวันนี้

■ ก่อตั้งสถาบันวิจัยดาราศาสตร์ชาติ

ในปี 2538 เรามีโอกาสตามเสด็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จพระราชดำเนินเยือนหอูดาวชุนนาน สาธารณรัฐประชาชน

จีน ทอดพระเนตรดาวผ่านกล้องโทรทรรศน์สะท้อนแสงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 เมตร

รับสั่งกับผมว่า “ทำไมเมืองไทยไม่มีกล้องโทรทรรศน์ขนาดใหญ่แบบนี้บ้าง” เป็นคำถามที่ติดค้างในใจผมมาตลอด

ในปี 2545 ขณะนั้นผมดำรงตำแหน่งคณบดีคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับ ดร.ศรัณย์ โปษยะจินดา ขณะนั้นรักษาการคณบดีสำนักวิชาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ) ร่วมกันผลักดันการก่อตั้งสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ

กระทั่งที่ประชุมคณบดีวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย เห็นชอบให้เสนอต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเฉลิมพระเกียรติครบรอบ 200 ปี แห่งการพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระชนมพรรษา 80 พรรษา

ปี 2547 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ดำเนินโครงการจัดตั้งสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) ในวันที่ 27 ธ.ค. 2551 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 31 ธ.ค. 2551 และมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ 1 ม.ค. 2552

■ พระราชดำริที่เป็นจริง

หลังจากสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติจัดตั้งสำเร็จ เราเร่งดำเนินการภารกิจสำคัญในการวางโครงสร้างหลักทางดาราศาสตร์ของประเทศ ด้วยการสร้าง “หอดูดาวแห่งชาติ” ที่ติดตั้งกล้องโทรทรรศน์

ขนาดใหญ่ระดับมาตรฐานโลก จนกระทั่งในวันที่ 28 ก.ย. 2554 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามหอดูดาวแห่งชาติว่า “หอดูดาวเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา”

สถาบันยังมีแผนการสร้าง “หอดูดาวภูมิภาค สำหรับ

ประชาชน” อีก 5 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ นครราชสีมา จะเข้ เทรสา สงขลา พะเยา และขอนแก่น โดยหอดูดาวทุกแห่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ รับเป็นโครงการในพระราชดำริด้วย

■ ดาราศาสตร์ไทย พัฒนาค้น พัฒนาชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำรินำแนวทางสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ประเทศเจริญได้ก็คือเรื่องคน และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ก็รับสนองพระราชดำรินี้ มีรับสั่งเสมอว่า “อยากให้ใช้โครงสร้างดาราศาสตร์พื้นฐานต่างๆ ของสถาบัน ในการพัฒนาค้น”

การใช้ดาราศาสตร์พัฒนาค้น ถือเป็นภารกิจสนองพระราชดำริที่สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติถือเป็นหลักสำคัญในการทำงาน

ข้อมูลอ้างอิง : หนังสือชุดพระมหากษัตริย์กับดาราศาสตร์ไทย : รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช : ยุคทองของดาราศาสตร์ไทย, เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, เว็บไซต์อุทยานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี, เว็บไซต์ภาควิชาฟิสิกส์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย